

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX No. 43
21 OCTOMVRIE 1928

In acest număr: Popularitatea d-lui Iuliu Maniu de Octavian Goga; Orbul, poezie de V. Voiculescu; Un proces istoric de Silviu Dragomir; La temelul propășirii de I. Agârbiceanu; Ne iau Ardealul... de P. L.; Tactică nouă de D. I. Cucu; Gazeta rimată: După imprumut de Ițic Pițulă; Insemnări: Deschiderea Parlamentului, Partidul maghiar și Liga Națunilor, Se mută la Budapesta, Creer și stomac, O anchetă indoiehică, Al cui e Ardealul?, Moș Negreanu, „Hocus-Pocus“.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR **10 lei**

Țara Noastră

Popularitatea d-lui Iuliu Maniu

Acum, când se vorbește mai mult ca ori când de-o anumită popularitate, ca de un argument pe care mulți interesați și destui grei de cap îl opun aptitudinilor cerebrale în fața problemei de succesiune la guvern, nu va fi lipsit de interes, poate, să examinăm mai deaproape acest proaspăt piedestal de clamoare populară și să pătrundem în tainele de laborator ale celui mai ordinar viclem din câte au aranjat vreodată irozii de bălcu ai politicei românești.

D. Iuliu Maniu a devenit un om al mulțimii.

Fostul președinte al Consiliului dirigenț se lansează azi ca un fel de salvator, împrejurul căruia partizani sgomotoși împletesc aureola unui ridicol mesianism. La întruniri și la gazetă, d-sa e împins înainte, purtat în urale și în flori ca un arbitru al situației. Prin gări și din balcoanele cluburilor de provincie i se strigă numele cu frenezie, adiotanții lui vorbesc de pace sau război, monitoarele lor amenință Regența și pun ultimaturi, în vreme ce buna prostime sau mișcă din umeri îngândurată, sau urlă și ea ca lupii, după cum e obiceiul din bătrâni. Da, cortegiul popularității există, ori cât ar fi de vulgar și oricât desgust ar trezi cu toate manifestările bolnăvicioare ale spiritului de turmă. Datoria noastră e să privim în față această realitate, s'o explicăm cu răceală și să-i pipăim consecințele.

Vom mobiliza, deci, cât mai multe întrebări și vom răspunde cu sinceritate, ca problema să fie cât mai lămurită pentru cei cari vor să judece. *

* * *

Popularitatea politică, acest tribut de încredere și recunoștință

pe care societatea îl acordă oamenilor ei excepționali, nu e un fenomen nou aici în țară.

Dela unirea principatelor, care înseamnă începutul unei vieți politice propriu zise, și până azi s'au consumat și-au rodit diverse capitaluri de popularitate, care s'au creat în jurul oamenilor publici în măsura importanței lor. Totdeauna această popularitate, rezultanta procesului sufletesc al mediului, a fost în strânsă legătură cu structura specială a psihologiei societății noastre, care în raționalismul ei latin nu s'a lăsat furată de înclinări mistice și a cântărit în mod critic orice activitate înainte de-a o răsplăti cu cununa de lauri. Astfel, orice recunoaștere obștească își găsește cheia ei logică, și posteritatea la noi descifrează limpede ierarhia valorilor, având dela început înlănțuirea organică dintre cauză și efect.

Câteva exemple în sprijinul acestei axiome.

Cea mai luminoasă popularitate din România veche a fost a lui Vodă Cuza, care și la zeci de ani după moartea lui își manifesta încă rezonanța târzie. Ea e perfect explicabilă. Boierul moldovean ridicat prin realele sale însușiri personale în scaunul de domnie și-a legat numele de trei înfăptuiri hotărâtoare pentru soarta neamului: unirea, secularizarea averilor mănăstirești și împroprietărirea țăranilor. Una din aceste trei fapte ar fi fost de-ajuns să-i asigure nemurirea, cele trei laolaltă i-au dat mai mult: dragostea tuturor. Prin urmare, popularitatea era consecința unei personalități deosebite și-a unor fapte pozitive ce-a săvârșit. În același cadru rațional se justifică și aureola lui Ion C. Brătianu. Fostul revoluționar-emigrant, după o viață de sbucium și sacrificiu care i-a smuls prețuirea deaproapelui, întors acasă a dovedit superioare însușiri de om de stat, pe urma cărora el ne-a dat războiul de independență și întemeierea Regatului. Platforma unui prestigiu neobișnuit era, deci, absolut justificată. Tot astfel se explică și popularitatea de dată mai recentă a lui Take Ionescu, care înainte cu două decenii, se știe, răscolise deabinele lumea orașelor și devenise idolul mulțimei. Răposatul bărbat politic era încarnarea unui strălucitor talent și elocința lui fundamentală ipnotiza masele. Suntem, deci, cu câte și trei în situații clare, lipsite de orice echivoc. Fiecare din ei e făuritorul propriei sale glorii, și dacă am examina mai cu deamănuntul lucrurile, ne-am convinge degrabă, cu ce precizie impecabilă și-a mânuit acest popor aparatul de recunoștință publică. Gradul de popularitate a celor trei amintiți, și suprafața morală ce și-au asigurat, sunt în raport direct cu valoarea personală a fiecărui și cu serviciile aduse țării.

Ca să fim și mai expliciti, vom aminti aici și două capitaluri de popularitate din România contemporană, cari amândouă s'au zămislit în alvia tradițională a sănătoasei chibzuinți românești. Cel dintâi e al generalului Averescu. Orice om cu mintea în bună rânduială cunoaște origina curată a aceluia val de simpatie, care i-a purtat numele dela un capăt al țării la altul. Știm cu toții, că Generalul a descins în politică după ce intrase în istorie, și că biruitorul dela Mărăști venea cu zestrea lui de fapte îndeplinite la altarul binelui obștesc.

N'a fost și nu este nimic factice în încrederea de care-l împărtășesc cei mulți, fiindcă aceștia, bieți păgubași pășiți pe urma altora, au avut prilejul să aprecieze în mod palpabil însușirile fostului comandant de armată. Tot atât de firesc și lămurit e prestigiul de care se bucură d. Nicolae Iorga. Marele învățat vorbește românismului din cetatea lui de cărți, în care s'a acumulat munca uriașe a unei vieți fără răgaz, a unei forțe de creațiune fără precedent, și a unui temperament de apostol fără prihană. Cu asemenea calități e prea firesc ca acest cuvânt să aibă ecou fie la noi, fie peste graniță, și popularitatea să-l urmeze ca un atribut logic și permanent pe deasupra adversităților trecătoare din câmpul politic.

Cum vedem din această succintă înfățișare a trecutului și prezentului, consacrarea morală la noi a venit totdeauna ca o contravaloare postumă a unor binefaceri pozitive și respectul de aproapele și-a fixat proporțiile după personalitatea omului căruia se adresa.

* * *

Având aceste premise, care luminează subiectul, să ne punem acum întrebarea:

— *Ce e cu popularitatea d-lui Iuliu Maniu?*

Mult lăudatul șef „național-tărănesc“, a cărui efigie o multiplică amorul atâtor gazete foarte puțin naționale, face parte el din familia acestor *rari nantes* ai neamului și popularitatea lui e în linia de continuitate a istoriei noastre? Trebuie să limpezim odată această creațiune și trebuie s'o limpezim răspicat, punând la contribuție conștiința noastră onestă, ca peste tămăia scribilor plătiți și peste chiotul răgușit al vânătorilor de putere să triumfe adevărul.

Unde-am putea încadra, deci, figura d-lui Iuliu Maniu, având în față galeria înaintașilor?

Care sunt *faptele pozitive* ce-l întovărășesc pe arenă, ca să-i explice tămbălăul partizanilor? De cine se apropie, cu cine are puncte de asemănare dintre pomeniții stâlpi ai venerației cetățenești din țară? Să scoatem din discuție profilul mândru al lui Cuza, fiind încredințați că fostul avocat al consistoriului din Blaj, pentru moment încă nu răvnește la tron, deși retorica flămândă a unei întruniri l-a proclamat drept rege neincoronat al Ardealului. Să ne plasăm comparațiile numai în raport cu oamenii politici, ca să nu ne fure răsul dela început și să putem continua articolul. Ei bine, se înrudește Iuliu Maniu prin activitatea lui cu I. Brătianu, a fost ca mortul dela Florica factorul determinant al independenței noastre, revoluționar, emigrant etc.? Deține magia verbului ca Take Ionescu și robește auditoriul, cu orbitoare cascadă de elocință ca răposatul dela Sinaia? Are la activul lui, dacă nu acte eroice ca generalul Averescu, cel puțin liniștea de bronz a insului care înfruntă valul dușman, sau ia toiagul pribegiei să ceară ajutor dela frați? E un mare cărturar, dacă nu de

talia d-lui Nicolae Iorga, măcar din tagma vechilor dascăli ardeleni? Investigațiile se pot duce mai departe: e un bun gospodar ca Lascar Catargiu, un iluminat purtat prin închisorile ungurești ca părintele Lucaci, un om dintr'o bucată ca Gheorghe Pop din Băsești?

La toate aceste întrebări se răspunde categoric și fără puțință de desmințire: Nu!

D. Iuliu Maniu ajuns în pragul vârstei de sexagenar ar trebui să fi prezentat demult bilanțul unor realizări, care să-l claseze în rândul fruntașilor politici. Or, această viață e orfană de fapte și se menține demult printr'o prelungire artificială de fătădueli, ca ori-ce grație întârziată de față bătrână. Pe vremea ungarilor s'a depănat sterilă la adăpostul rezistenței pasive, cu trei discursuri rostite la Budapesta, cu câteva „expozeuri“ la cafenea, cu două articole de gazetă confecționate vreme de douăzeci de ani, și nimic mai mult. Nici un rol constructiv în modestele indeletniciri dela Blaj, unde institutul de credit *Patria* tânjește și astăzi după problematicele operații financiare ale actualului bărbat providențial. Întrebați pe ori cine în Ardeal: care sunt rezultatele acestei vieți în contact cu realitatea? Veți avea răspunsul precis: *nimic*. A vorbi, deci, de-o operă pozitivă și-a căuta puncte de înrudire cu marii înaintași întemeietori de așezăminte înseamnă a spori vorba zadarnic și-a ne bălăbăni cu picioarele în gol. Cert este, că în vreme ce vechiul Regat și-a desfășurat lupta spornică de înfăptuire a României moderne printr'o pleiadă întreagă de spirite ponderate, și în vreme ce Ardealul cu mari efortări și-a înfripat încetuturile de viață pe bazele alcătuirilor țărănești primitive, d. Iuliu Maniu n'a fost un element activ ci deficitar în gospodăria noastră națională.

Astfel stând lucrurile, să ne întrebăm: a compensat d=sa în domeniul valorilor spirituale această evadare cunoscută din fața realității? A fost un mare animator de suflete, un visător torturat de lozince reformatoare? Nu, nici cei mai buni prieteni nu i-au recunoscut un talent în ale oratoriei și nu există două vorbe cu care să fi îmbogățit Iuliu Maniu dicționarul sărac al revendicărilor noastre din Ardealul antebelic. A scris cărți, care să răzvrătească nervii și să întreje flacăra unui ideal, a cercetat arhive, a adunat material de folklor, ori a ținut prelegeri la școala de adulți? Nimic, nimic! D. Iuliu Maniu nu e un cărturar și nu posedă decât cultura profesională de avocat, câștigată la școala ungurească în singura limbă pe care o vorbește paralel cu greșelile celei materne. În mișcarea intelectuală a românilor de peste munți, d=sa e tipul absenteistului cunoscut, care nu produce și nu consumă nimic, ca și alți frunțași ieșiți din pedagogia școlilor de ieniceri din fosta Ungarie. Cine va scrie odată istoria veridică, nu mincinoasă, a celor două decenii din urmă, înainte de prăbușirea Habsburgilor, și va fixa rolul individual al fie-cărui om cu pretenții de conducător la noi, va arăta cum în această perioadă de înfrigorat zbuțum, când unii netezeam drumul unității urzind imnuri de biruință pe seama unui popor oropsit, ori conspiram la București simțind cu instinctul nostru furtuna apropiată, când alții întemeiau

bănci ca să salveze interesele țărănești primejduite sau îndrumau mersul învățământului primar stânenit de contele Apponyi, în această epocă de neastâmpăr creator fecund, d. Iuliu Maniu, nelipsit călător pe linia Blaj—Budapesta, prezent la toate adunările, senin, politicoș și sterp, n'a făcut decât să prindă în formule sălcii spiritul curent înghițit de alții și să debeatze în cuvântări=expezeuri, mici subterfugii de avocatlăc provincial, care se mișcau netulburate de nimeni în cadrul sufocant al constituției ungurești. În această postură de umil retor regional, membru în comitetul executiv al partidului național pus sub conducerea regretatului Gheorghe Pop de Băsești și a d-lui T. Mihalyi, l-a apucat războiul. Pe toată vremea de patru ani, cât a sângerat românismul și s'a prăpădit Ardealul, d-sa a isbutit să-și asigure matismul voit, intrând voluntar și făcând un an de școală militară, care l-a vărsat apoi sublocotenent în armata austro-ungară, unde a stat pitit până la sfârșitul ostilităților. Când totul s'a isprăvit, când bătrâna monarhie a căzut în noroi și pe stârvul pajurei cu două capete s'a încins banchetul moștenitorilor, când oastea lui Mackensen se dislocase și contele Károlyi se instalase la Budapesta ca un biet zănatic gesticulator pe ruine, când cehii își organizau statul independent și la Agram se proclamase unirea cu sârbii, *atunci*, numai atunci, s'a ivit la Viena silueta firavului secretar de consistor, și venind la Alba-Iulia dela 1 Decembrie 1918, îndatoritor și serviabil cu toată lumea, dând binețe în dreapta și zâmbind în stânga, anturat de rubedenii, după un simulacru de vot popular, a luat conducerea unei compoziții hibride, desființată mai târziu de subsemnatul în aplauzele Ardealului.

Iată linia unei vieți fără soare, fără probleme și sguiduri, posomorâtă și banală ca o Duminecă de sfârșit de toamnă în foburgul unui opid urban... Cine găsește în ea ștofă de Cromwell, să ridice mâna! Cine deslușește drumul lui Mesia din acest peregrinaj fără consecințe, să fie sănătos! Cine are prefenția să creadă că misterul virilității creatoare îl va cerceta de-aci înainte pe domnul Maniu în ajutorul celor șazeci de ani, să-și etaleze descoperirea la „Dacia“, s'o știm și noi!

* * *

Și cu toate acestea popularitatea există, întrunirile se țin lanț, „inspecțiile“ în tren ale șefului sunt tot mai frecvente, buchețelele curg... De unde vine fluidul magnetic, din ce resorturi morale latente ale mulțimei noastre se hrănește această glorie bastardă?

Să lămurim lucrurile.

După îngroparea Consiliului dirigent, d. Iuliu Maniu compromis politiceste pe urma guvernării de veselă memorie a d-lui Vaida, căzut la examenul de capacitate ce încercase la București, s'a tras în găoacea locală și ani de zile n'a făcut decât pe colecționarul tuturor suspinelor regionaliste. În perioada dificilă, când trebuia organizată viața după unirea ieșită din război, când erau fatale lipsuri și destule

dibuiri, d=sa a început metodic să mobilizeze mulțimea din Ardeal împotriva Regatului. La doi-trei ani după desrobire, acești oameni cari intrau în pământ în fața agenților contelui Tisza, abuzând de indulgența frățască, n'au avut nimic mai bun de făcut decât să asvârle cu noroi în obrazul desrobitorului și să plimbe prin toate văgăunile legenda criminală a „hoților de regățeni“. Istoriograful de mâine, care nu va fi nici nebun nici ticălos, va descifra din atitudinea acestor suflete în ce hal de penibilă nepregătire morală și politică s'au găsit nenorocii „frunțași“ ai Ardealului, când soarta fără concursul lor i-a unit cu Țara. Tribulațiile lor se știu. Au boicotat încoronarea dela Alba-Iuliă, ei cari odinioară la cel mai necăjit praznic ardelenesc abia așteptau friptura ca să=și poată ticlui în vorbe mari plecăciunea la picioarele lui Franz Iosef. Au sabotat consecvent toate prilejurile de afirmare națională, au defestat Regatul spre bucuria Budapestei și au pervertețit ceas cu ceas sufletul cinsțit al maselor românești din Ardeal. Zece ani a ținut acest curs de pedagogie cetățenească: **denigrarea României deoparte, făgădueli de alta**. Firește, în acest timp s'au acumulat nevoi și s'au resimțit adese slăbiciuni în guvernare. Ei le=au adunat pe toate la vatra lor, au năvălit satele și=au exaltat fără frâu revendicările mulțimei. Cine nu cunoaște chiotul acestor intruniri? L=am auzit pe toate cărările: „*Vă fură regățenii! Vă fură din dări, din prețul vitelor... Votați cu roata, ca să vă iertăm impozitele, să vă dăm păduri... Să=i scoatem din Ardeal pe țigani...*“ An cu an, zi cu zi, s'a scurs înainte acest dicton patriotic, crescându=i diapazonul până la paroxism sub actuala guvernare liberală, slăbănoagă în Ardeal. Din această exaltare programatică a mulțimei, lansată numai din apetitul puterii, fără nici un zăgaz și fără grija urmărilor funeste, ne=am pomenit aici cu=o volbură inconștientă, cu un vânt de nebunie care sguđuie din temelii însăși ideia de stat, propagă falimentul ori=cărei autorități, seamănă anarhia și distruge tabla valorilor. Din această pustiire vinovată s'a înjghebat: *popularitatea domnului Iuliu Maniu*. Da, e o popularitate, fiindcă d=sa s'a găsit care să patroneze și să canalizeze toată vâltoarea de nebunii, dându=și seama că substituind strigătul popular talentului și înlocuind însușirile de om de stat cu numărul voturilor inconștiente, mai poate avea un temei de existență politică. Ambiția fără margini, care o viață întreagă s'a svârcolit neputințioasă sub plastronul acestui om=ezitare, fără idei precise și fără voință, isbucnește acum cu impetuoșitatea vârstei critice și cere cuvânt. Nenorocirea vrea, ca opera negativă din Ardeal să se fi unit cu țărănismul dela București, născut și el în zodia demagogiei...

Iată cum a devenit d. Iuliu Maniu omul mulțimei...

Adăugați la toate aceste sprijinul subversiv, pe care i=l dau cu dragă inimă toate jivinele parazitare din țară. Iacob Pistiner îl aplaudă la Cernăuți, Zippstein bate marginile la Tighina, Coloman Müller conspiră la Timișoara. Toți își freacă veseli mâinile și aduc flori destructorului. Socialiști, comuniști, umanitariști s'au pornit la treabă. Și=au găsit salvatorul. Sgomotul crește, voturile curg. Gaze=

tele „independente“ bat toba și nu mai pot de dragoste, honigmanul se simte reîntegrat în prerogativele ancestrale, rotativele toarnă la tipar chipul noului Mesia. La zece ani după unire mașina statului scârțâie, sașii și ungurii fac petiții la Liga Națiunilor, țărani români sunt povățuiți să refuze plata impozitelor...

În limbajul curent al omului cu durere de țară o asemenea situație se chiamă: balamuc. Tradus în limbajul convențional al politicii fără suflet și fără orizont, acest balamuc se chiamă: *popularitatea d-lui Iuliu Maniu.*

* * *

Întreb acum pe ori=cine, dacă o astfel de „popularitate“ e în linia de desfășurare sănătoasă a istoriei noastre?

Întreb pe cei în drept să diriguiească destinele țării, dacă au ce face cu ea?...

OCTAVIAN GOGA

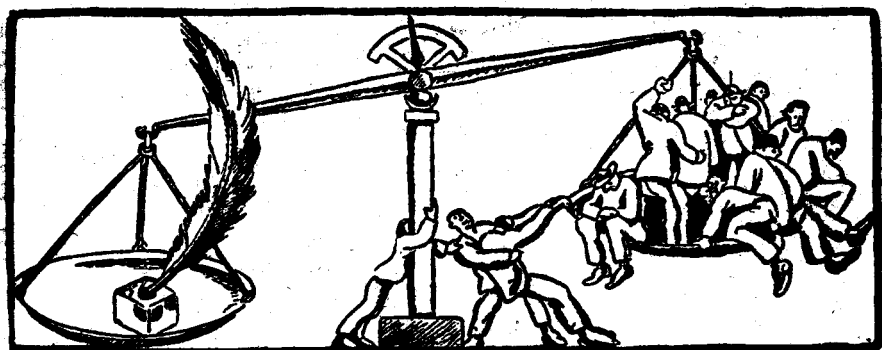
Orbul

Târziu, după ce s'a tămăduit,
Orbul a întâlnit iar pe Isus
Și aprig, îndurerat și 'nvrăjbit
L-a oprit și l-a dojenit...
Domnul asculta trist și supus:
„...Hei, atunci când mi-ai dat iar vederea
De ce nu ți-ai arătat toată puterea?
De ce ai scuipat jos în gunoi
Și mi-ai mănjit pleoapele cu noroi?
Căci ce folos să văd și apoi
Așa cum văzusem și mai înainte,
Cu-aceiași ochi, la fel cu cei de câine ori de broscoi,
Aceiași durere, aceleași morminte,
Și-aceiași joc de umbre și de strigoi?!
In loc să-l fi tăvălit în fină,
De ce n'ai muiat degetul tău în lumină
Și cu ea să mă fi atins pe pleoape?
Era de-ajuns o singură rază
Din lumina cea adevărată să cază,
Și ochii-mi de carne ca niște muguri să crape,

Să-mi înflorească ochii cei veșnici, pe care
Mi-i făgăduise cuvântul tău cel mare...
Atunci aş fi zis şi eu că ai săvârşit minune...
In loc să blestem pururi şi să sânger,
Să fi privit lumea cu ochi de înger
Şi toate să le văd dumnezeieşti de bune...
Era mai bine în vechea-mi întunecime:
Era întunerec, dar era şi adâncime.
Orbirea aşfâţase o lucrare în mine
Şi dibuiam în genunile lăuntrice, pline
De presimţiri şi vedenii luminoase
Cum presimţi florile de pe miroase.
De cum mi-ai deschis iar ochii de fină
Văd lucruri, dar nu zăresc cu ei lumină...
Vai, ce folos că mi-ai redat privirea,
Eu n'aşteptam vederea, ci mântuirea..."

V. VOICULESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un proces istoric

II.

„Austria renaște”

Cine face o reprivire asupra anului 1913 va observa, fără îndoială, cum forțele latente, cari au deslănțuit războiul, se acumulează biruitoare, și cum ideea națională reînviată își sapă un făgaș nou între popoarele din sud-estul Europei. Furtuna războiului balcanic a lăsat urme adânci mai vârtos între naționalitățile monarhiei habsburgice, cari, în mod firesc, după ce au văzut prăbușirea imperiului turcesc, au început a nădăjdui, că încurând va bate și ceasul libertății lor. Cu ochii duși în depărtarea zărilor, neamul românesc din Ardeal și Banat descifra în tăcere impulsurile noi și cu toții simțeam viforul scump, ce ni se furișă în taințele inimei. Pare-că văd cum se înșiruie în lanțul vremii, ca niște verigi trainice, evenimentele memorabile din acel an, cari au conturat pe orizontul politicii românești linii nouă și pline de lumină. Intervenția României în războiul balcanic, trecerea Dunării, marșul spre Sofia, conferința de pace dela București, marcau pentru noi marea preludiu al desrobirii, și am face o injurie generației de atunci a românilor ardeleni, dacă n'am recunoaște, că ea era pe deplin conștientă de însemnătatea evenimentelor. După pretenția Austriei de-a revizui tratatul dela București și după vizita țarului Nicolae II la Constanța, era limpede că o schimbare de-o covârșitoare importanță s'a petrecut în conduita politică a României.

Numai d. Al. Vaidă nu vedea nimic, ci obsedat de visul unei Austrie-Mari, stăruia încă în funesta sa aberațiune.

La 1 Octombrie 1913 d-sea scria al doilea articol în „Oesterreichische Rundschau” sub un titlu foarte sugestiv: „Jos Austria perfidă”. Aceasta devenise o lozincă a timpului și un întreg crez politic se rezuma lapidar în strigătul repetat cu frenezie în toate unghiurile pământului românesc. Refrenul lui pătrunse până la porțile Burgului și deputatul de Arpaș se însărcină a fălmăci înțelesul adevărat al resentimentului, ce se manifestase în contra Austriei cu prilejul mobilizării din vara anului 1913. Firește, întreaga sa concepție politică amenința să fie dărâmată, și visurile țesute în „laboratorul” lui Franz Ferdinand se risipeau acum ca fumul măturat de vânt, dacă d. Al. Vaida nu izbutea să dea tovarășilor o explicație ingenioasă pentru schimbarea ce s’a produs la București. Astfel a ajuns d-sea să explice lumii, că în România se strigă, ce-i drept: „Jos Austria perfidă”, dar că mulțimea simte și înțelege, propriu zis numai „Jos Ungaria”. Într-o lungă expunere zugrăvește o icoană veridică a tuturor persecuțiilor, la care a fost expus, în cei din urmă ani, poporul românesc din Transilvania. Chiar și atitudinea neprietinoasă a contelui Berchtold față de campania din Bulgaria și față de succesele României la tratatul din București, d. Al. Vaida o atribuie exclusiv influenței ungurești. Deci, Austria nu e vinovată de nimic, și dacă totuș se ridică tot mai des glasuri de protestare împotriva imperiului austro-ungar, ele vizează numai politica de aspirare a statului ungar.

Cine citește cu atențiune acest articol al dlui Al. Vaida, observă fără greutate, că nu e scris pentru a veșteji metodele de guvernare ale contelui Tisza, ci mai vârtos pentru a debita din nou teoria Austriei-Mari și pentru a strecura o temeneă prea-supusă arhiducelui Franz Ferdinand. Într’adevăr, din concluzia pe care o pune, reiese clar această constatare.

„Am avut ocazie odată, spune d-sea, să vorbesc cu un bărbat de stat austriac, ce se află într-o funcție înaltă. Cea dintâiu întrebare, ce mi-a pus-o a fost: — E adevărat că românii sunt iredentiști?”

„Excelența Sa” — (observați limbajul umilit de atunci al dlui Al. Vaida) — nu cunoștea încă temeinic pe maghiari, iar pe români numai după descrierile tendențioase ungurești. Am invocat împrejurarea, că în istoria românilor de sub stăpânirea Habsburgilor nu există nicio trădare. Dimpotrivă, noi ne putem lăuda cu astfel de fapte eroice ale credinței către împărat, care, fără modestie, întrec pe Andreas Hoffer și pe bravii săi tirolezi. Am adus și pilde. O mișcare iredentistă s’ar putea imagina numai, dacă ar propaga-o în România un mănunchiu de oameni serioși. Dar cazul acesta n’a fost și nu va fi niciodată. Întru-cât ne privește pe conducătorii românilor din Ardeal, noi putem și trebuie să sprijinim numai politică aceea, care ține seamă de interesele întregului românism și nu pune în joc soarta viitoare a poporului românesc considerat în întregimea sa. Fără de o Austro-Ungarie plină de putere și tare, românismul de dincolo și de dincoace va deveni o pradă ușoară a imperiului rusesc stăpân peste Europa. Căci o unire de stat a românilor din Ungaria cu frații lor din Regat presupune mai întâi o victorie nelimitată a Rusiei. Față de o Românie

Mare, ce trăiește din mila Rusiei, cât timp aceasta va vrea, noi preferăm un regat liber al României și pe românii liberi de subț stăpânirea Habsburgilor, făcând abstracție de toate vechile tradiții dinastice, cari sunt adânc înrădăcinate în sufletul poporului nostru." În altă ordine de idei apoi face următoarea declarație bombastică: „Românii din Ardeal sunt pătrunși de convingerea, că nu prin slăbirea monarhiei, ci numai contribuind, după puteri, la consolidarea și întărirea imperiului habsburgic, pot garanta existența propriului lor neam dincoace și dincolo de Carpați”.

Așfel, d. Al. Vaida pune din nou în discuție ideea unei Români-Mari, care nu-i dă pace și îi tulbură neconținut visurile din preajma Burgului vienez. Ceea ce devine mai grav, este faptul, că d-sa vorbește către opinia publică europeană în numele românilor din Ardeal, asumându-și rolul de conducător și abuzând de încrederea partidului său, care era „național român”. Dacă până în epoca Memorandumului, romantismul bătrânilor politicieni din Ardeal mai putea admite frazeologia goală a „dinasticismului nostru tradițional”, după războiul balcanic, în preajma renașterii politice a neamului românesc, asemenea idei trebuie, cu drept cuvânt, stigmatizate, nu numai ca o nesocotință, ci ca o profundă aberațiune. Argumentul întrebuintat în contra imperialismului rusesc este, cum bine știm; numai un pretext, pentru a se justifica în fața opiniei publice românești și pentru a gădila urechile pătronilor săi din Viena.

Concluzia finală a articolului ne lămurește asupra intenției, de care a fost călăuzit autorul, când s'a hotărât să debiteze, nesilit de nimeni, absurditățile sale.

„Forța elementară, care rezidă în voința de-a exista a acestui imperiu vechiu și onorabil, va produce în chip necesar acea puternică individualitate, care mai presus de considerații naționale și de clasă, de strănte interese de partid și de dogme de drept public va găsi calea, cu privirea clară în zarea depărtată, pentru a încheia într-o unitate de stat, cu pumnul de fier, toate națiunile Habsburgilor acordându-le libertate națională. Noi românii credem, că ne surâde acest viitor. Trebuie să o credem aceasta, căci a ne îndoii, ar însemna să desperăm pentru viitorul monarhiei habsburgice și pentru viitorul propriului nostru neam. Tocmai de aceea, deviza noastră este nu „Jos Austria perfidă, ci Austria renasceat”.

Imi aduc aminte de detestabila impresie, pe care au produs-o diatribele acestea ale dlui Al. Vaida în sufletul românilor din Ardeal. Dar în situația dată nimeni nu se încumeta să protesteze, deși încoerența argumentației ar fi putut da loc cel puțin unei zeflemele pentru nenorocitul politician, care era atât de mult zăpăcit de „puternica personalitate”, încât scria năzbâții afirmând, că libertatea națională o vom primi, ca o fărâmă de milă, dela pumnul de fer al arhiducelui, căruia însă nu uită a-i recunoaște dreptul să treacă „peste orice considerații naționale”. Într-adevăr dl. Al. Vaida începea să-și uite de sine în așa măsură, că subordona interesele neamului său politice habsburgice.

Firește, că fenomenul acesta bolnăvicios nu putea să rămână neobservat la București. Conștiința națională trebuia să reacționeze și cel ce urmărea fiecare gest al nostru și cumpănea fiecare vorbă rostită dincoace de Carpați, dl. N. Iorga, condamnă, la o întrunire publică, teoria și atitudinea aceasta regretabilă a d-lui Al. Vaida și după o nouă intervenție a delicventului scrise această lecție admirabilă de patriotism și naționalism:

„Am respins totdeauna această teorie. Sunt convins că în Austria este un singur lucru viu, fiindcă e național: maghiarii. Ce e nenațional, nu poate fi viu. Dar, în nenaționalismul său birocratic, se pricepe totuși la ceva, la intriga savantă pentru a distruge națiile. Și aceasta e politica austriacă de azi. Cea de mâine, dacă va fi cum o așteptați, va fi 1789 al Austriei. Căci statele bolnave fac reforme pentru a nu peri și pier prin reformele ce fac...”

Noi nu iubim Austria. Cu câteva zile înainte de a se fi strigat „Jos Austria perfidă”, se striga „Jos Austria”, în cel mai austriac sens al cuvântului, vă asigur, la o adunare din sala „Dacia”, și eu am răspuns: „Nu așa: sus România”. Nu iubim Austria, fiindcă n'avem ce face cu dânsa și fiindcă ea se incurcă de noi,

Al doilea, eu cred, că politica d-voastră, sprijinită pe Viena de mâine, care nu poate ținea seamă de noi decât după puterea noastră, vă împiedecă de a cultiva această putere și răpește neamului încrederea făcătoare de minuni în el însuș. Drepturile se cuceresc, nu se cerșesc la nici o Curte de Apel vieneză”.

În perspectiva celor 15 ani, cari s'au strecurat de atunci, se vede abia acum enorma deosebire de program și de tactică, pe care se întemeiază ideologia stranie a d-lui Vaida Al. Evenimentele, ce s'au precipitat scurt după această ieșire, au desmițit întru toate prevederile sale, iar moartea năpraznică a arhiducelui Franz Ferdinand ar fi trebuit să-l desmetească complect și să-l determine măcar în ceasul din urmă să abandoneze cărările greșite, care duceau spre alte culmi, decât ale neamului său. Dar dl. Al. Vaida nu s'a convertit nici atunci, ci s'a obstinat a perzista și mai departe în slujba Habsburgilor.

Cu respirația întretăiată aștepta poporul românesc din Ardeal și Banat, în clipele tragice ale mobilizării austro-ungare din 1914, hotărârea României. Prinși în brațele reci ale monarhiei care trosnea, hotărârile consiliului de Coroană, ținut la Sinaia sub președenția regelui Carol, erau destul de elocvente. Evident, că din moment ce armata română n'a pornit să lupte alături de Austro-Ungaria, România își rezerva posibilitatea de a interveni pentru realizarea idealului său național. O pricepeam aceasta cu toții și deși în primele zile ale războiului fură amăgiți unii prin svonul ce se lansa, că România va intra în acțiune alături de unguri și austrieci, simțeam totuș, că prin fugarele pălcuri de ceață tâșnesc cele dirtăi raze ale unui soare aducător de viață nouă. De aceea, mutismul partidului național român, care simțea, că nu mai are dreptul să vorbească, și de aceea voioșia cu care plecau spre câmpurile morții flăcăii noștri, clipind șiret din ochi și îmbrățișând cu priviri calde conturul albastru al munților, cari înghițeau nădejile lor lacome.

Dar omul Habsburgilor venea din nou să strice sărătoarea neamului său. Declarațiile, pe care le-a dat ziarului „Adevărul“ au fost reproduse în gazetele românești din Ardeal în ziua de 9 August 1914, stârnind pretutindeni o profundă desamăgire și o scârbă justificată. E adevărat, că toți conducătorii oficiali ai neamului nostru au fost invitați de guvern să facă declarații de lealitate și să adreseze apeluri patriotice către popor. Dar cine l-a silit pe dl. Al. Vaida să își dea drumul sentimentelor sale „patriotice“? Când alții, cari nu puteau ajuta cauza națiunii proprii, își impuneau, ca o supremă datorie, tăcerea prudentă, d-sa debita interviuri, care păgubeau interesele înalte ale neamului românesc.

Din două puncte de vedere erau vrednice de osândă declarațiile dlui Al. Vaida. Mai întâi, că renegau caracterul luptelor noastre naționale, și apoi fiindcă deși cantonat în orizontul îngust al monarhiei austro-ungare, d-sa își asuma rolul de a da indicații României cu privire la atitudinea, ce avea să o urmeze.

„Dacă poporul nostru“, spunea d-sa, „răspunde cu entuziasm chemării Maiestății Sale, aceasta e, de sigur, și meritul activității patriotice a partidului național român. Vrajba dintre noi și maghiari trebuie să înceteze până când, mulțumită jertfelor fiilor credincioși ai monarhiei și a cooperării frățești la luptă, dușmanii comuni vor fi învinși și viitorul nostru al tuturor asigurat. Față cu primejdia din afară, toate naționalitățile trebuie să fie unite în dragostea pentru dinastie și patrie. Poporul românesc și conducătorii își dau perfect seama de primejdia, de care ar fi amenințată nu numai întreaga românie și monarhie, ci și cultura europeană din partea unei Rusii învingătoare. Vasali ai Rusiei nu vrem să fim. *Față cu această primejdie chestiunea antagonismului politic și național între maghiari și români se reduce la o ceartă casnică de familie.*“

Cine a trăit cele dintâiu zile de înfrigurare din August 1914 își va reaminti, că cu trei zile înainte de acest deplorabil interview al dlui Al. Vaida apăruseră în presa ungurească niște declarații ale contelui Tisza, în fond identice cu vederile bărbatului politic român, de care ne ocupăm.

„In vremuri, ca cele de acum, ies la iveală tocmai adevărurile mari, cari dormitează în adâncul sufletului popular și dispar toate cercurile mărunte și contrazicerile vieții de toate zilele. Românii trebuie să simtă, că interesul românismului e legat indisolubil de conducerea germano-maghiară din monarhie, că ei au să se apere împreună cu noi împotriva puhoiului slav și că ei trăiesc într'o țară, în care deși au fost fricțiuni, pot să se bucure de belșugul comorilor materiale și culturale, cum și de toate binefacerile egalei îndreptări politice“, — scria Tisza și ca un ecou prompt, Alexandru Vaida Voievod, tribunul de altădată, îngâna pe harfa lui aceeaș melodie, străduindu-se din răspuțeri să atingă note și mai înalte, când spunea că antagonismul politic și național între maghiari și români se reduce doar la „o ceartă casnică de familie“.

Dar Tisza făcuse apel către români să abandoneze deodată cu certurile mici și „agitația fără de conștiință, care a fost înscenată cu afăta iscusință, pentru a conduce poporul românesc în contra intereselor sale proprii, în apele politice panslaviste”. Dl Al. Vaida se execută întocmai și în continuarea declarațiilor sale administrează României libere următorul program de acțiune:

„Să sperăm, că România va ieși în curând din rezerva ei și va face cauză comună cu monarhia și cu tripla alianță sau va păstra cel puțin o neutralitate amicală, căci ar fi tragic, ca românii din imperiul habsburgic și regatul României să se găsească în ceasul hotărâtor în lagăre deosebite“.

„Dacă noi, ca jumătate din românime, luptăm pentru monarhie, nu e de admis ca Regatul să rămână indiferent sau chiar să ia armele alături de Rusia, împotriva monarhiei, adecă și împotriva noastră“.

„Nu mă încumetez să dau sfaturi României sau să fac preziceri, dar cred, că e în interesul întregii românimi salvarea românilor basarabeni, cari chiar în împrejurările ne azi sunt iremediabil pierduți și vor fi cu atât mai mult în cazul unui triumf al Rusiei.

„Dimpotrivă românii din împărăția habsburgică sunt destul de tari spre a-și apăra ei înșiși existența lor națională în sânul monarhiei.

„Părerea răspândită în România, că cu Franța ar triumfa democrația, pe când cu Germania reacțiunea, n'are nici o consistență, căci acum nu e vorba de triumful Franței, care de data aceasta joacă un rol secundar, ci de atotputernicia Rusiei în urma triumfului căreia odată cu întreaga democrație europeană și democrația franceză ar fi înfrântă de muscălime.

In baza acestei considerațiuni și dat fiind faptul că cooperarea cu Rusia chiar în caz de victorie, cum a fost la 1878, ar fi periculoasă pentru aliați, deoarece ceaștia ar putea fi răsplățiți cu ingrătitudine, eu nutresc speranța, ca judecata sănătoasă a României, care s'a afirmat de atâtea ori în trecut, va sesiza în mod just și de data asta interesele politice reale ale întregii românimi“.

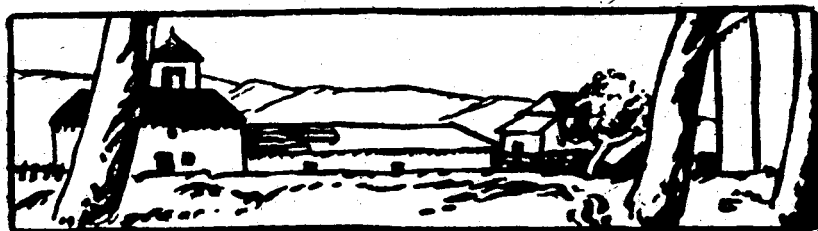
Bănuim, că d. Al. Vaida a cumpănit fiecare cuvânt din declarațiile sale și le-a plasat în „Adevărul” tocmai pentru a le da o largă publicitate în România liberă. Imi scapă puțința de-a urmări efectul, pe care l-au produs în cercurile serioase din București. Dar știu, că în Budapesta au făcut un excelent serviciu contelui Tisza, care i-a adresat îndată o scrisoare deschisă dlui Al. Vaida, exprimându-și bucuria și oferindu-i totodată deplină satisfacție pentru acuza de panslavism ce i-o adusese mai înainte. Cu această ocazie cei doi antagoniști se împăcă și contele Tisza se simți obligat a-i repeta din nou punctul de vedere, asupra căruia au convenit:

„Trăim clipe hotărâtoare. Poporul român trebuie să decidă acum, că vrea să se înțeleagă cu germanismul și maghiarismul sau vrea să se arunce în brațele colosului panslav. Fiecare faptă de credință, iubire de patrie și eroism activ constituie un bloc de granit pentru temelgia unui viitor mai frumos, ce se va clădi pe încrederea și simpatia reciprocă.“

Vorbele măgulitoare ale celui mai aprig dușman pe care l-a avut națiunea română din Transilvania îi vor fi mângăiat orgoliul, și îi vor fi împânzit judecata în măsură și mai mare. Dacă până în acest moment d. Al. Vaida mai putuse invoca, pentru justificarea aberațiunilor ce le-a săvârșit, speranța unei premeniri a monarhiei sub conducerea lui Franz Ferdinand și lupta ireconciliabilă împotriva stăpânirii odioase a maghiarilor, d=sa abandona acum cel din urmă fir, care-l mai lega de idealul istoric al neamului său. Ce degradare pentru un fost luptător național să afirme, că antagonismul dintre noi și maghiari se reducea la o mică ceartă casnică=familiară, câtă inconștiență în cuvintele brutale, că românii din monarhia austro=ungară sunt destul de tari ca să se îngrijească singuri de viitorul lor, negând astfel generoasa dogmă a unității naționale, și ce crimă săvârșea cel ce în ceasul hotărâtor al națiunii sale obidite găsea în stăpânirea germano=maghiară unica formulă de salvare a românismului!

SILVIU DRAGOMIR

La temelii propășirii

S'a spus de către mulți, că noul ideal românesc în cadrele statului național nu poate fi altul, decât valorificarea, pentru națiune și pentru umanitate, a tuturor forțelor sufletești de care dispune neamul nostru, oprite până azi în dezvoltarea și deplina lor manifestare. Suntem încă o comoară săpată numai în parte; poate cele mai strălucitoare pietre prețioase zac încă în necunoscutul din noi. În acest înțeles numai, se poate vorbi de poporul românesc ca despre o națiune tânără: nu a avut prilejul în trecut să dea dovezile depline ale valorii proprii. Și, în mare măsură, aici e și legitimarea unirii noastre politice într'un singur stat.

Conștiința de această nouă menire, — aceea a tuturor națiunilor libere, — noi am și dat în cei dintâi zece ani dela unire, o ofensivă destul de apreciabilă pentru trezirea și clarificarea acelor forțe sufletești naționale cari, în trecut, au fost oprite de împrejurări să se manifesteze. Pe teren cultural, prin școala românească, am încercat mai întâi această trezire. Apoi prin o mulțime de inițiative în legătură cu propășirea în toate domeniile vieții sufletești, propagandă culturală, propagandă artistică, propagandă de ordin igienic-sanitar. E de ajuns să pomenim inițiativele pe terenul asistenței sociale, pentru a vedea cât de ramificat putea fi programul nostru pentru îndreptarea spre noul ideal.

Chiar în primii ani de după unire s'a scos la noi în evidență importanța principiului biopolitic, de-o pildă, în viața națională. Multe minți luminate, multe suflete arzătoare, au fost neliniștite și încălzite de dorința de a săpa cât mai adânc în sufletul național, de-ași trezi puterile latente, de-a asigura sănătatea trupească, în care se poate dezvolta și crește un suflet sănătos.

Sunt tot atâtea dovezi, că am încercat a ne îndrepta către noul ideal de viață menit să umple cadrele statului național, să le îmbogățească cu nouă viață, să asigure propășirea pe toate terenurile, punând temelii solide viitorului mai bun.

Multe dintre năzuințele către noul ideal de cultură, de civilizație, s'au frânt, însă, de-o rezistență, pe care mulți cred că o fac însăși marile mase populare cărora ne adresăm, dar care, în esență, e provocată cu totul de alte cauze.

Sunt și azi la noi o mulțime de țărani, cari nu-și dau bucurosi copiii la școală, cari îi rețin, chiar când i-au înscris, de multeori acasă; avem regiuni unde ajutorul medical nu e luat în seamă, chiar când s'a făcut acolo propagandă sanitară; avem în foarte multe sate biblioteci cu cărți pe cari nu le citește nimeni, chiar când sunt între ele multe pe înțelesul poporului și folositoare la nevoile lor imediate; educația agricolă spre o mai rentabilă valorizare a pământului nu e apreciată, și elevii școalelor inferioare de agricultură trebuiesc prinși adeseori cu arcanul; pilda vie, ferma model, ca și când n'ar exista în multe părți, căci țărănimea pare a nu voi să învețe nimic, rămânând tot la mijloacele tradiționale de lucrare a pământului. Și așa mai departe.

Am întâlnit adeseori oameni dintre cei mai bine intenționați, muncind pe terenurile pomenite mai sus, cari după câțiva ani de năzuinți, au ajuns pesimiști, spunând că cu poporul nostru nu se poate face nimic, că sămânța bună aruncată răsare rar, că *nu au interes* pentru inovațiile de ordin sufleteesc sau material, cari le-ar folosi în primul rând lor, că suntem, dela fire, nația cea mai conservatoare, nu numai în bine, ci și în rău!

Rezistența, pe care o fac masele mari în năzuințele către noul ideal de viață al românismului, nu se poate, în mare parte, contesta. Credem, însă, că ea nu e un rău din naștere, nu e o urmare a conservatismului, ce nu s'ar putea vindeca.

* * *

Intr'adevăr, pentru orice directivă nouă în viață este nevoie de o *dispoziție sufletească* potrivită. Și această stare sufletească nu o avem noi încă, nu o au masele mari, până acum. Nu insuficiența fondului psihic, lipsa calităților organice necesare propășirii, e cauza rezistenței ce se observă, ci indispoziția sufletească, nemulțumirea, apatia care cuprinde sufletul celor mai mulți, din motive de ordin material în primul rând.

Dacă e adevărat vechiul dicton: „*primum vivere, deinde filosofari*“, că viața spirituală, cu toate avânturile, bucuriile și înfrângerile ei, trebuie să aibă la temelie asigurarea existenței materiale, tot așa de adevărat este, că năzuința spre un trai material mai bun, *aprecierea celui arătat în potență*, nu poate naște din înfrângerea puterilor proprii pe care cineva le are fără nicio învățătură, fără nicio propagandă, din înfrângerea *celui real*, în care trăiește zilnic.

Când pe terenul vieții economice, de-o pildă, țărănul vede, simte, experimentează zilnic, că prin munca lui, pe care o știe întreagă, în-suflețită, și după care are *conștiința* că ar putea să existe mulțumitor, nu poate trăi, — că-l costă mai mult produsul unui articol al lui, decât îl poate valoriza, — el nu va avea nicio *dispoziție sufle-*

tească pentru a primi nouile îndrumări, oricât de întinsă propagandă s'ar face.

El te ascultă cuviincios, dar în conștiința lui își face repede judecata: „Ce-mi trebuiesc mijloace noi, când aş putea trăi cu cele folosite de mine, *dacă ar fi dreptate în lumea asta*“.

Subt această „dreptate în lumea asta“ el înțelege valorificarea muncii sale, așa cum o simte în conștiință, și cum ar trebui într'adevăr să fie și în realitate.

Câtă vreme un om e convins că, *așa cum este, ar putea trăi mai bine decum trăiește*, nu-l poți mișca spre nicio inovație care tae adânc în viața lui. Și când convingerea aceasta nu e pur subiectivă, ci e reală, obiectivă, cum e la noi, — datorită împrejurărilor economice-financiare dezastruoase și celor de ordin social-administrativ, — propaganda nu e decât mazăre pe perete.

Dacă ceea ce poate face cu mijloacele existente se pierde infructuos pentru el, nu se poate însufleți pentru cele ce-i anunți, având constantă convingerea, că și prin mijloace mai perfecționate roada muncii lui va merge, în bună parte, tot în vânt.

Această convingere produce o dispoziție sufletească cu totul improprie oricărei propășiri, în oricare domeniu al vieții. Nu e un tradiționalism petrificator, ci *imposibilitatea de avânt, de însuflețire*, fără de care nu există progres. Din suflet pornesc toate nouile biruințe. Și când acesta e demoralizat în urma propriei experiențe, în temeiul convingerii, că împrejurările îi fură o parte din agoniseala muncii lui, nu poate primi convingerea ta, că prin mijloace noi ar putea ajunge mai repede la creangă verde.

De aceea la temeiul propășirii va fi mereu posibilitatea de a valorifica pentru tine, în proporții juste, forțele de cari dispui, materialul pe care-l stăpânești *în prezent*.

Urmarea logică imediată a acestui adevăr e necesitatea de a înlătura din viața prezentă, din actualitate, toate piedecelile cari opresc, denaturează ori deformează această valorificare.

Pentru a avea încredere, credință, în fine cel de mâine, trebuie să ai în tine cel de azi. Pentru a nu vedea înșelătoare perspectivele unei vieți pe care o desemnezi în viitor, e nevoie să nu fii înșelat de cele actuale.

În împrejurarea că azi la noi rezultatele muncii pozitive, cu mijloacele date, cunoscute, sunt anihilate de împrejurări economice-financiare, sociale și administrative *anormale*, zace principalul obstacol a rodniciei propagandei care se face pentru propășirea pe toate tere-nele vieții.

Aceste împrejurări trebuiesc repede și radical schimbate, dacă voim ca forțele ce se risipesc în propaganda economică, sanitară culturală, etc. să nu fie risipite zadarnic.

Din această latură privită anomalia stărilor noastre economice-financiare, ca și a celor administrative și sociale, se evidențiază toată greutatea vinei ce apasă pe umerii celor ce le-au produs și le păstrează. Prin ele se anihilează în bună parte însăși năzuințele spre

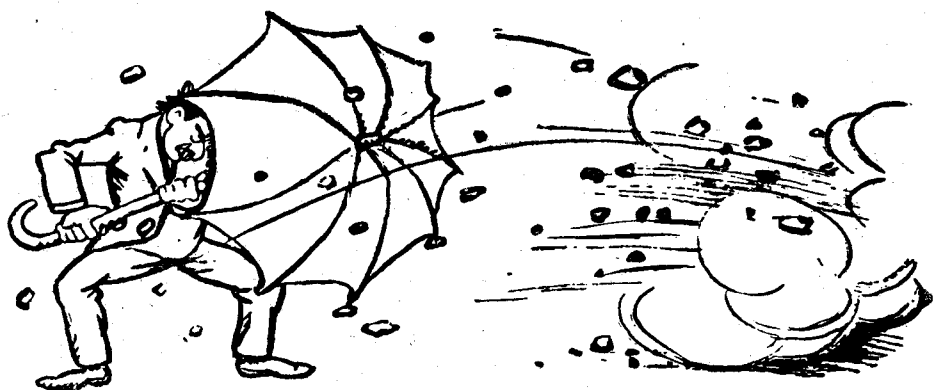
idealul cel nou al românismului, acela al propășirii prin valorificarea tuturor forțelor latente ale sufletului național.

Pentru că ele, — stările anormale de azi, — sunt improprii pentru a creia dispoziția sufletească necesară ori cărui nou avânt în drumul perfecționării vieții. Avântul naște numai dintr'o satisfacție a sufletului, din convingerea că eforturile sale nu sunt zadarnice. Când cele întemeiate pe forțele actuale sufletești nu se risipesc în vânt, credința că folosindu-te și de altele vei ajunge mai departe, naște ușor.

Așa că la temeiul propășirii în România mare întâiul postulat este asanarea relelor ce bântuie azi, — cele de natură economică-financiară în primul rând. *E nevoie de o stare sufletească a cărei notă principală să fie mulțumirea, satisfacția, că poți trăi prin munca ta, prin cinstea și dreptatea ta.* Numai atunci ești în măsură să judeci și să apreciezi noile elemente cari îți pot da un spor la muncă, un spor la luminare și virtute, un spor la dreptate. Numai atunci vom pregăti terenul rodnic pentru propășire.

Altfel orice propagandă răsună în gol. Și când se consumă multe energii, multe din forțele cele mai bune, — în năzuința de-a îndruma nația noastră către noul ideal, când avem sămănătorii, — cei mai mulți modești, neștiuți de mine, — e o mare durere și un greu nenoroc că conducerea noastră de stat, n'a putut realiza până azi această primă condiție a propășirii: dispoziția sufletească necesară pentru credința în mai bine, pentru posibilitatea avântului în sufletul celor mulți.

● BCU Cluj / Central University Library Cluj I. AGĂRBICEANU

Ne iau Ardealul...

Ziarul *Pesti Hirlap* din 11 Octombrie reproduce pe larg discursurile ținute la Arad de către dñii Csicsó-Pop, Vaida și Sever Bocu cu ocazia ultimelor manifestații național-țărăniște. Se repetă și în ungurește ieșirea dlui Al. Vaida împotriva „fraților vitregi” dela București și se încrestează declarația dlui Aurel Vlad, care susține că „România, așa cum e astăzi, n'are dreptul la existență.” Dar, ceea ce subliniază cu mai multă plăcere ziarul budapestan este înțeleapta pilduire a dlui Sever Bocu, șeful Banatului dlui Iuliu Maniu, care, întorcându-se din străinătate, a trecut prin Ungaria și a constatat că acolo „e ordine pretutindeni, disciplină și consolidare.” *Pesti Hirlap* mulțumește dlui Sever Bocu pentru această „sinceritate” și se bucură mai ales de strigătul patriotic al viitorului ministru de Culte al dlui Iuliu Maniu :

— „*Liberalilor nu le pasă de decăderea României, căci chiar dacă ni s'ar lua Ardealul, ei pot rămânea la ei în București*”.

Din această temere a dlui Sever Bocu, și din această constatare a antagonismului ardeleano-regățean, *Pesti Hirlap* își brodează o întreagă cântare de biruință. Li-e frică, strigă ziarul budapestan, și își îndeamnă guvernul să se pregătească pentru război. „*Ungurii rămași în România au așteptat de ani de zile ajutorul armelor noastre*”, spune înfierbântata gazetă, iar astăzi „*românii ardeleni nu mai pot suporta tirania Bucureștilor*”.

Cu alte cuvinte, s'a hotărât, ne iau Ardealul. D. Sever Bocu se teme de această eventualitate și *Pesti Hirlap* ne promite că de ce se teme d. Sever Bocu nu v'om scăpa.

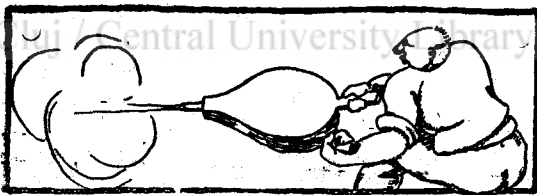
Să fim serioși...

Pesti Hirlap n'are nici-un motiv să se bucure prea tare. Țara românească nu e a d-lui Sever Bocu și a tovarășilor săi de vorbe goale. E a noastră, a acelor cari, făurindu-o, avem sentimentul permanentizării stăpânirii noastre aici în așa măsură, încât putem să privim cu dispreț și cu milă la svârcolirile tuturor aventurierilor, fie de aici dela noi, fie de peste hotare.

În orice caz, articolul din *Pesti Hirlap* poate să servească drept nouă pildă pentru opinia noastră publică, întru cât mai e nevoie, asupra simțului de răspundere al acelor cari nu cască odată gura fără a compromite interesele generale ale națiunii.

Cum? Ne temem noi, că ne iau ungerii Ardealul? Fugiți, domnilor, că sunteți ridicoli deabinele. Se prea poate ca un Iani Erdélyi oarecare, ori altul dintre numeroșii nepoși ai d-lui Iuliu Maniu, să-i fi spus autorului articolului din *Pesti Hirlap* că scurtă vreme după unire „ne vom scărpinga Bucureștii de pe pielea noastră”, — dar dela Iani Erdélyi până la sentimentul public românesc e o depărtare mai mare ca dela Budapesta până la Cluj...

P. L.

Tactică nouă

E mare zarvă în țară, spun ziarele. De la un capăt la altul al cuprinsului românesc se pregătește în taină ceva hotărâtor. Ce anume? nu se știe. Aceleași ziare, cărora nu le scapă niciodată nici cele mai intime amănunte din activitatea și gândurile oamenilor politici, mărturisesc cu rușine, că n'au putut pătrunde misterul. Numai un lucru pare a fi limpede: partidul național-țărănist și-a schimbat tactica, și acest fapt extraordinar ar fi să fie cauza preținsei zărvueli.

Deci tactică nouă. La București, la Iași, la Chișinău, la Cluj, căpeteniile se adună cu aere de conspiratori, se sfătuiesc cu ușile închise și primesc porunci tainice. Democrația mântuitoare de libertăți imaginare, democrația descătușătoare de robii închipuite, democrația democrațiilor se suprademocratizează cu procedee oligarhice de conclav. O mână de consorți ai aceleiași întreprinderi pentru exploatarea naivității publice fac și desfac firul răbdurii al destinului, hotărând pe cont propriu câștigul de realizat din această comodă și rentabilă afacere.

Nu înțelegem însă, de ce aceasta s'ar numi *tactică nouă* și de ce noua minciună național-țărănistă s'ar acoperi cu vălul gros al unui mister, care se zice de nepătruns. E veche tactica în partidul democratic al național-țărănistului român să se confunde șinedriul nepoșilor și al finilor cu însuși glasul voinței populare. E vechie obișnuința acestor oameni de a se minți pe ei și de a minți pe alții. E vechiu sistemul de a se aduna, încunjurați de mase încrezătoare și de a hotărâ după îndemnul poftelor lor personale, dosnic, peste controlul și voința maselor solicitate să-i asiste de dincolo de zidurile camerei de deliberare. Exemple putem cita destule din istoria celor zece ani împliniți de la unire și capătul firului se înoadă între zidurile aceleiași Albe Iulii, unde se zice că acum cinci luni s'a hotărât adoptarea noiei și misterioasei tactice. Era în 1918. Lumea adunată acolo fără agenți și fără momeli, poporul scurs din munți și revărsat din câmpii

dintr'un puternic impold al conștiinței de neam își măcina entuziasmul în zloata deafară sub negura zilei de Decembrie. Aceiași domni, închiși într'o cameră de hotel, formulau înfrigurați *condițiile unirii*, care afară se ceruse *imediată și necondiționată*, alcătuiau din nepoți și alte rude apropiate un guvern al Ardealului, inventau un partid socialist român pentru a face cu ochiul șiret spre Budapesta, își chinuiau mintea să găsiască „oameni siguri” pentru un fel de Parlament ad-hoc și instalau la Sibiu o parodie de viață constituțională, care după două luni de funcționare stârnise adânci nemulțumiri pretutindenea. Gloata care blestema mai apoi stăpânirea „domnilor de român” era aceeași, care asistase fără cuvânt la întocmirile democrate puse la cale în dosnica odaie de hotel din Alba Iulia și întărise cu entuziasmul ei familiara rânduială a nouilor stări. Oamenii de bine rățăciți sub presiunea stăruințelor încă nelămurite în acest consiliu de familie au plecat rând pe rând din cinul fățarniciei democrate, și au lăsat pe unchi și pe nepoți, pe șogori și pe verișori să-și poarte singuri năravul.

Astăzi faptele Consiliului Dirigent sunt uitate. Li-au acoperit anii și nouile nevoi abătute asupra țării. Timp de opt ani condamnații Consiliului Dirigent, cari la început nu îndrăzneau să scoată capul în lume, și-au acoperit cu stăruință neputința și rușinea asmuțind mulțimea spre păcatele altora, reale sau închipuite, scormonind rănilor și întretinând iluzii orbe.

Consiliul unchilor și al nepoților a prins curaj proaspăt. Huliții Consiliului Dirigent, îmbrăcați în hlamidă nouă de idoli ai aspirațiilor naționale, recheamă masele să-i asiste la o nouă ispravă, ticluite cu premeditare, pe cont propriu, în cea mai nepătrunsă taină.

Și asta se numește tactică nouă? Ce farsă! Ce farsă grosolană, susținută de naivitatea uitucă a maselor, se pune la cale cu complicitatea suspectă a presei bolnavă de scandal! Un singur element de noutate în toată această comedie: adoptarea violenței faptice ca mijloc de luptă. Tristă originalitate însă pentru un partid, care se pretinde a lupta pentru libertate și democrație. Consiliul de administrație al familiei întreprinderi a ajuns la ultima expresie a desperării. Masele mințite nu le inspiră, se vede, destulă încredere pentru a se salva din ghiarele falimentului o tarabă, care merge prost. Alătura de ele și sub scutul lor s'au alcătuit echipe de teroriști, cari să frângă oasele celor ce nu pot fi doborâți într'o luptă de principii. Am văzut noua și *democratica tactică*, intrând în funcțiune la Timișoara și la Bistrița. În numele liberei exercitări a drepturilor cetățenești, bande de scandalagii au fost aduse acolo cu gândul să zădărnicească în Capitala Banatului o pașnică și impunătoare adunare; iar la Bistrița aceiași nobili luptători pentru instituirea unei noi ere în viața noastră publică au devastat casa unui adversar politic, care nu avusese prudența de a-și susține crezul politic la adăpostul câtorva automobile blindate.

Și totuși tactica nu e nici în această privință cu totul nouă. E o simplă și firească trecere de evoluție. Violența de limbaj, lipsită de idei, pe care o inaugurară în 1922 aceiași conducători, agitănd nepuținios împotriva unității noastre naționale, nu putea să ducă decât la

brutala violență ce se inaugurează acum, ca suprem mijloc pentru finalizarea unui vechiu conflict. Răul ce ni se poate face nu e, cu toate acestea, mai mare. Din potrivă. Acum vor suferi doar câteva nevinovate lucruri casnice și vor geme în pat de suferință zece, douăzeci, o sută de indivizi, cari vor avea marea vină de a nu crede în puterea mântuitoare a unei guvernări național-tărăniste. De atunci însă de când frunțașii național-tărăniști au început să ceară mai întâi Ardealul pentru ardeleni, spre a sfârși târând în noroiul batjocurei și al minciunei orice muncă utilă acestei țări, s'a creat în țară o mentalitate bolnavă, căreia puține minți i s'au putut sustrage. Și de aici își trage toată „forța“ lui de azi partidul național-tărănist.

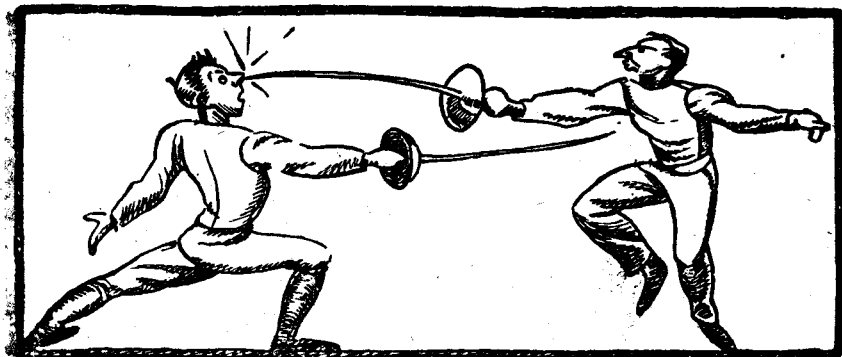
Pentru aceste cuvinte n'are de ce să ne îngrijească prea mult noua tactică național-tărănistă. Cel puțin sub acest aspect putem fi liniștiți. Partidul național-tărănist se descopere așa cum este, sărac în mijloacele lui de afirmare ca organizație politică utilă. Dar ceea ce merită a fi menționat, este înțelesul pe care îl poate căpăta această nouă tactică din înseși punerea ei în aplicare. Un ziar complice la această nouă farsă național-tărănistă, explică astfel sensul ei:

„Ea constă în renunțarea la scutul legilor, în apărarea cetățenească organizată în afara autorităților constituite ale Statului, în răspunderea cu violență la violențele unei administrații infeudate guvernului“.

Ori după toate legile logice așa ceva se numește anarhie. Ciu date rezultate poate da excesul de legalism! Campian al legalismului, partidul național-tărănist sfârșește prin a proclama anarhia ca mijloc de realizare a unei vieți constituționale ideale. Paradoxală situație. În realitate concluzia e firească, pentru că nimic din ceea ce a propovăduit partidul național-tărănist n'a fost sincer, nici ideea democratică, nici aspirația spre o mai desăvârșită viață constituțională, nici idealul de largă libertate cetățenească. La adăpostul acestor etichete, consiliul unchilor și nepoșilor vâna un deziderat mult mai restrâns și mult mai practic: puterea, puterea pierdută odată cu mult deplânsa de ei dispařiție a Consiliului Dirigent.

Noua tactică aruncă peste bord frumoasele principii și deslănțuie instinctele. În locul democrației, băta; în locul ideii de libertate, desființarea adversarului; în locul legilor scrise, voința consiliului de unchi și nepoți. E finalul desperat al unei triste sbateri în gol. Vom vedea ce vor recolta de pe urma acestei noi tactice, și dacă am putea să ne desprindem din legăturile, cari ne identifică cu soarta acestui neam, am dori să-i vedem la putere, așezați acolo prin teroare și violență. Și mai ales am vrea să-i vedem guvernând rodnic asupra unui popor învățat de ei să prindă ciomagul și să dea în moalele capului oridecâteori i se pare că îl strâng prea tare legile țării și nevoile, cari sunt ale tuturor,

D. I. CUCU

GAZETA RIMATĂ

După împrumut...

Primăria din Cluj a însărcinat pe d. Leonard Paukerow cu negocierea unui împrumut în străinătate.

Ziarele

*Parodiindu-l pe Vintilă,
Primarul nostru priceput,
Visând o epocă fertilă
Oftează după împrumut.
Inocența lui, primarul
A dat depeșe la Brașov,
Primejduindu-și buzunarul
L'a fost chemat pe Paukerow.
I-a dat patalamă la mână,
L'a uns, ca îputernicit,
L'a petrecut amabil până
La tren, spunându-i umilit:*

*— „Leonarde, Leonarde,
Vezi ce faci, și nu mă arde!”*

* * *

*In importanta-i servietă,
Trimisul și-a împachetat
Plenipotența sa secretă,
Trei gulere și-un corn uscat.
S'a așezat lângă fereastră,*

Intr'un comod compartiment:
Privea întinderea albastră
Cu ochii duși spre firmament...
Gemeau vagoanele pe roate,
In ritm săltat și monoton,
Parcă știau ceva, căci toate
Cântau încet pe-acelaș ton:

— „Leonarde, Leonarde,
„Fii cu grije, nu mă arde!“

* * *

Tot prelungind călătoria,
Ambasadorul eminent,
Mereu scofându-și pălăria
A mers pe'ntregul Continent...
Abia târziu, la Sadagura,
Noroc c'a dat peste un văr,
L'a povestit încurcătura,
Cu gesturi largi, din fir în păr...
L'a dus, gentil, la el acasă,
L'a primenit, l'a ospătat,
Dar tocmai când stăteau la masă
Un glas în taină a oftat:

— „Leonarde, Leonarde,
„Fie-ți milă, nu mă arde!“

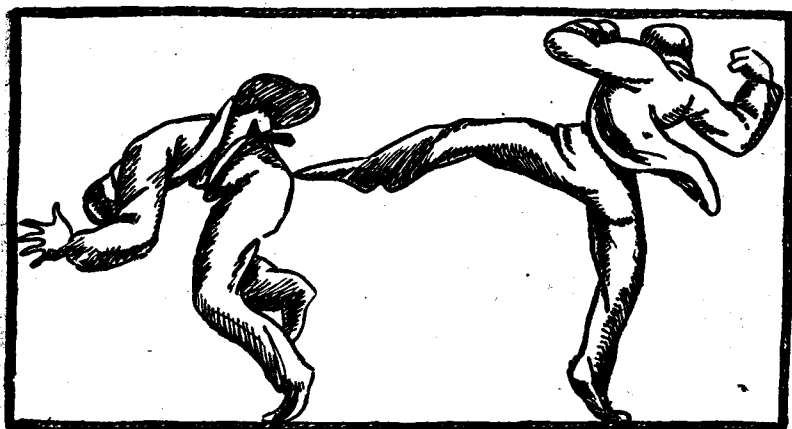
* * *

Gospodăria comunală
Nicio scofală n'a făcut,
Păcat de-atâta cheltuială,
Nici vorbă nu-i de împrumut!
Deunăzi s'a primit scrisoare
In plic închis, din Saratov:
„Mă'ntorc cu coada'nre picioare.
„S'au dus toți leii. Paukerow“.
Și-acum, îngrijorat, primarul,
Mirat se uită în buget,
Își controlează buzunarul
Și necăjit își zice 'ncet:

— „Eram sigur că mă arde!
„Leonarde, Leonarde“...

ITIC PIȚULĂ

— agent de schimb și consilier comunal —

I N S E M N Ă R I

Deschiderea Parlamentului. — Un eveniment, pe care nu l-a însoțit nicio curiozitate a fost deschiderea Corpurilor legiuitoare la 15 Octombrie. Țara știe, că nu are nimic de așteptat dela această sesiune parlamentară, a cărei supremă țintă va fi realizarea câtorva economii bugetare.

Legile, prin cari d. Vintilă Brătianu s'a văzut imputernicit să contracteze împrumutul din străinătate, au fost votate încă de astă vară, în plină vacanță politică, într'o atmosferă de dulce și agreabilă pripeală. Graba s'a dovedit, însă, inutilă. A trecut vara, am intrat în toamnă (frumosul anotimp, când se numără bobocii), iată-ne în pragul iernei, și suntem încă tot în faza speranțelor, sub zodia așteptării.

Intrebarea sosește fără voia noastră: pentrucă a mai fost nevoie de sesiunea parlamentară extraordinară din Iunie? De atunci și până astăzi, guvernul a trăit o emoționantă alternativă între „se face” și „nu se face”. La redeschiderea Camerelor avea de pronunțat o singură vorbă: „s'a făcut!”. N'a putut s'o

spună. Mesajul regal nu conține niciărei afirmare a unui fapt consumat. — Mai mult decât atât: nu cuprinde nici măcar o aluzie cât de palidă la studiul tratativelor pentru împrumut. Se vorbește numai despre apropiata încercare de stabilizare a leului a cărei pregătire, ni se spune: „a ajuns într'un stadiu care ne dă nădejdea să putem în curând duce la deplină înfăptuire consolidarea noastră monetară”.

Am rămas, va să zică, tot în faza speranțelor, sub zodia așteptării. Cu noiștem noi vorba din bătrâni: — „Cumintele făgăduiește și prostul trage nădejde”. Să fie, oare, guvernul atât de deșert iar cetățenii României întregite atât de netângi?

Partidul maghiar la Liga Națiunilor. — Vom reveni asupra hotărârii luate de comitetul partidului maghiar de-a se adresa cu plângere la Liga Națiunilor, în sprijinul revendicărilor sale. Pentru moment nu ne putem stăpâni mirarea, văzând cât de apolitici și de pripiti în patima lor sunt așa zișii con-

ducători maghiari dela noi, cari în loc să-și caute o situație de echilibru la ei acasă, apucă drumul jalbelor de peste hotare, inchipuindu-și că dela Geneva pot primi satisfacții și ajutor. În măsura în care trec hotarul cu cererile lor, devin străini aici și glasul li se pierde fără ecou. Când vor reveni cuminiți și pășiți, atunci, dacă se va mai sta de vorbă cu ei, se va vorbi mai de sus și cu mai puțină blândețe...

Se mută la Budapesta. — Cetim în ziarul *Ellenzék* din Cluj, că un domn Șimonca, fost politicește național-țărănist, azi pornit spre socialism grație promiscuității d-lui Iuliu Maniu cu comuniștii, după recenta disolvare a consiliului comunal din Oradea-Mare, al cărui membru era, ar fi declarat că-și face geamantanul și se „repatriază” în capitala de pe malul Dunării. Gazeta ungurească din Cluj, firește, nu-și poate ascunde bucuria. Pe noi, la drept vorbind, nu ne emoționează gestul. Tot ce-am dori, ar fi să plece cât mai degrabă supăratul, și dacă se poate se să ducă și alții cu el, că mai avem de dat...

Creer și stomac. — Prietenul nostru d. Vasile C. Osvadă a publicat în ziarul *Indreptarea* o statistică foarte interesantă. Fostul primar al Clujului și-a luat sarcina să dovedească pierderile în oameni ale așa numitului partid național dela 1918 până astăzi. Ancheta a dat rezultate surprinzătoare. Dintre ardelenii și bănățenii, cari aveau roluri conducătoare sau reprezentative pe vremea guvernării Cosiliului dirigent, — dintre cei 10 șefi de resort, 14 secretari generali, 23 prefecți și 212 membri ai Marelui Sfat Național dela Alba Iulia, — *abia un sfert se mai găesc astăzi sub comanda politică a d-lui Iuliu Maniu.*

Socoteala, pe care o face d. Vasile C. Osvadă, se întemeiază pe date pre-

cise și pe amănunte controlate. În rezumat, constatările dumisale se înfățișează astfel: După unirea dela Alba Iulia și în timpul Consiliului dirigent, au fost selecționați în fruntea reprezentării provinciilor alipite 259 fruntași (10 șefi de resort, 14 secretari generali, 23 prefecți, 212 membri în Marele Sfat Național). Din acești 259 fruntași, azi după zece ani, *abia* 67 (4 șefi de resort, 3 secretari generali, 8 prefecți și 52 membri ai Marelui Sfat Național) mai fac parte din partidul național-țărănist.

Pe drept cuvânt conchide autorul statisticei: — *Cu a patra parte din frunțașii ardeleni, consacrați de marile evenimente din 1918, nu se poate monopoliza exclusivitatea reprezentării provinciilor alipite*“.

Evidența e indiscutabilă. Intelectualitatea Ardealului și Banatului a părăsit tabăra celebrului comitet de o sută dela Cluj. — „Așa e! recunoaște, puțin cam uluit, d. Kalman Blumenfeld dela *Adevărul*. Trei sferturi din conducătorii vechiului partid național nu mai sunt alături de d. Iuliu Maniu. Dar nu se poate contesta popularitatea sfertului rămas. Chiar dacă părintele Man din Gherla ar rămânea singur, ca un ultim mohican al demagogiei provinciale, succesele sale electorale l-ar îndreptăți să se intituleze unic reprezentant al Ardealului. Țara e acolo unde sunt voturile ei“.

O fi, dar noi judecăm lucrurile altfel. Noi prețuim mai mult o idee statornică decât o urmă călătoare. Nu se pot așeza niciodată în cumpănă spuma clientelei electorale cu aportul de gândire al unor muncitori pe tărâmul culturii. Deoparte sunt numai coarde vocale în tensiune, de partea cealaltă e materie cenușie în elaborare. Demagogia partidului național-țărănist s'a încuibat, o recunoaștem, în stomacul Ardealului. Noi ne mulțumim să înfățișăm creerul acestei provincii.

Soarta noastră a tuturor, prin urmare, e pecetluită. Așteptăm cu încredere verdictul timpului. Stomacul Ardealului își va evacua în scurtă vreme musafirii. Creerul, însă, va lucra mai departe...

O anchetă îndoielnică. — Confratele *Patria*, cu cel mai nevinovat aer din lume, vrea să facă o anchetă în viața școalelor secundare din Cluj. E o idee, care s'ar părea laudabilă, nu e așa? Oficiul regional, și atât de... regionalist al partidului național-țărănist renunță, pentru o clipă la îndeplinirile lui cotidiene, se smulge din strânsarea obligațiilor politice, pentru a se consacra, degajat, unor chestiuni de ordin ceva mai general decât expunerea formulilor politice emise de mintea subtilă a d-lui Mihai Popovici.

Aflăm, această nobilă intenție din bunavoința unui prieten, care ni-a trimis în original scrisoarea chestionar adresa de direcțiunea *Patriei* probabil tuturor școalelor secundare din localitate. Din nefericire bucuria noastră a fost de scurtă durată. Citind mai cu atenție proza elegantă a chestionarului am constatat, spre rușinea noastră, că ni-am înșelat amarnic, Nu numai că *Patria* nu renunță la preocupările politice de partid, cari îi justifică, până la un punct existența, ci ne convingem că năravul acesta rău e în stare să denatureze până la deformare și cele mai curate gânduri. Dozată în nouă puncte, intenția mărturisită a confratelui clujan, ea ascunde grosolan o nouă ignominie. În definitiv, ce vrea să știe direcțiunea ziarului *Patria*? Cum s'au alcătuit, sub regim românesc, actualele școli și ce nevoi au? Foarte bine. Ce fel de copii le frecventează și de ce calitate sunt școlarii? Ia-răși bine. Care este contingentul de școlari minoritari și în ce măsură se simte fluxul acestora spre școala românească? Interesant. Sunt lucruri acestea,

cari e bine să fie cunoscute, și ziarul în chestiune li-ar fi putut afla la inspectoratul școlar totalizate mai bine decât pe calea unei anchete particulare.

Dar mai este o întrebare în chestionarul amintit, care ne explică de ce *Patria* a ales această cale de investigație și ne lămurește întreg rostul așa zisei anchete generale. Alături de „contingentul de elevi minoritari, cari frecventează școala“, direcțiunea oficiului regional și așa de regionalist al partidului național-țărănist vrea să știe „în ce măsură corpul didactic al școlii este format din elemente ardelenesti, în ce măsură din vechiul Regat“. Ce rost poate să aibă o asemenea întrebare în cuprinsul unei anchete de interes general, în care politica, și mai ales o anumită politică, nu are niciun amestec? Întrebați-vă, vă rugăm, d-voastră, și răspundeți singuri. Orice alt ziar, care ar fi vrut să serviască realmente școala, s'ar fi mărginit să cerceteze chestiunile strict legate de problema bunei funcționări a acestei instituții: local, material didactic, frecvența și calitatea elevilor, pregătirea și activitatea corpului profesoral. *Patria* însă vrea altăceva. Din sosul celorlalte întrebări, menite să-i mășcheze intenția, ea vrea să știe precis nu ce fac profesorii pentru ridicarea învățământului secundar din Cluj, ci câți regăjeni, sunt profesori alături de profesorii ardeleni. Poate fi oare aceasta o serioasă preocupare de interes școlar? Evident nu. Originea locului de naștere a profesorilor este indiferentă când se cercetează nevoi școlare reale. Dar să zicem că aceasta ar putea fi o problemă de interes general școlar. În acest caz de ce își circumscrie *Patria* investigațiile la ardeleni și regăjeni? De ce nu vrea să știe câți profesori sunt francezi, câți bănățeni, câți bucovineni, câți basarabeni? Câci sunt în cadrele corpului profesoral secundar de toate felurile și de toate proveniențele.

Intrebarea rămâne fără răspuns pentru că *Patria*, intenționând să facă o chestă anchetă, nu de problema școlii voia să se ocupe, ci de altăceva. Și o chestă altăceva - îl știm ce este, pentru că bunii români din partidul național-tărănist nu ostensesc de a-l sgândări să miroase și să supureze sub simțurile mereu ultragiante ale oamenilor defteabă.

Al cui e Ardealul? — La conferința regională (sau regionalistă?) ținută dăunăzi de amicii d-lui Iuliu Maniu la Cluj, d. Al. Vaida a rostit de pe balconul clubului una din celebrele d-sale cuvântări, în care veselul fost președinte de Consiliu s'a întrecut pe sine. După un vechiu și cinstit obicei național-tărănist una a spus d. Vaida cu vorba celor 80 de curioși adunați în fața clubului din str. Regina Maria și alta a apărut la gazetă. Vom restabili adevărul, care nu e cel din *Patria*, unde se scrie că d. Vaida ar fi zis: „A cui e țara aceasta? A lui Vintilă Brătianu sau a d-voastră, cari îl urmați pe Iuliu Maniu?”

Textul autentic e acesta:

„A (sic) cui e Ardealul?... Poporul celor 80 de curioși tace, neștiind ce să răspundă. D. Vaida continuă:

„A (sic) regătenilor, sau al nostru?”

„Poporul”, înțelegând unde vrea să scoată fostul colaborator dela *Oesterreichische Rundschau*, răspunde cu convingere:

— „Al nostru...”

— „Apoi, dacă al nostru este, continuă d. Vaida, să știți, domnilor și fraților, că atunci când va veni d. Maniu la putere, afară cu ei...” și fostul prim ministru al României Mari, care activa pentru realizarea Austriei Mari, își însoși această gentilă izbucnire retorică cu un gest larg de coasă imaginară în vajnica d-sale mână democrată.

D. Vaida a avut un succes enorm, pe care *Patria*, din modestie probabil, îl ftece sub tăcere. Dovadă e că d.

Madgearu, cu cei câțiva regăteni ai partidului, cari au asistat la această scenă, au părăsit brusc întrunirea și au porhit cam precipitat spre gară. Nu voiau, pe semne, să aștepte la Cluj venirea la putere a partidului național-tărănist, și să se îndeplinească generoasa profeție a d-lui Vaida. În aceeași zi, cetățenii Clujului vor fi privind cu surprindere cum se strecura către aceeași gară, singur într'o trăsură de piață, cu un buchețel de flori în mână, ca un ginere trimis la plimbare, însuși d. Iuliu Maniu, președintele celui mai popular partid din România. În familie fusese puțină ceartă...

Dar, fiindcă vorba a fost odată rostită, să vedem al cui este Ardealul, în adevăr? D. Vaida pretinde că nu e al regătenilor. Suntem de acord cu d-sa. Dar oare este realmente „al nostru”? Așa ar fi să fie: *Ardealul al românilor*. Din nefericire, aruncați-vă ochii în jur și veți vedea că nici al nostru al ardeldnilor, nici al celor pe cari unii nu-i vor aici, al regătenilor, nu este Ardealul, ci este al celor ce știu să fie mereu al treilea cu folosul într'o ceartă de doi. Ardealul e încă al lui Renner, unde d. Vaida e simbriaș, al lui Szana, unde d. Bocu e ca în familie, al baronului Neuman cel cu spirtul, al lui Fischer, al lui Tischler, al lui Groedel, cel apărat de d. dr. Emil Hațiegan...

Iată al cui este Ardealul, neînduplecatul d. Al. Vaida, și partidul național-tărănist, amenințând pe regăteni, nu rezolvă deloc această mare chestiune de... proprietate.

Moș Negreanu. — O sărbătoare în familia presei din strada Sărindar. Administratorul ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*, d. I. Negreanu a împlinit respectabila vârstă de 75 ani. La această festivitate intimă a luat parte și redacția *Patriei* din Cluj, care a închinat un articol elogios acestui patriarh al „Micii publicități”. N'avem nimic de zis împo-

triva gestului său de simpatie colegială. Bătrânii au totdeauna dreptul la aceste manifestări de admirație.

Decât, un singur lucru e de observat. Articolul duos din *Patria* a fost intitulat: „Moș Negreanu“. Ai zice, că e vorba despre un vechi răzeș moldovan, cu rădăcini adânci înfipte în pământul lui Ștefan cel Mare... Realitatea, însă, e alta. Nu vedem pentru ce n'am spus-ne-o? Nu turburăm prin aceasta cu nimic însuflețirea admiratorilor venerabilului sârbătorit. Dl I. Negreanu, administratorul ziarelor *Adevărul* și *Dimineața* nu descinde tocmai din arcașii eroicului învins de la Valea Albă. Acum 75 ani, d-ș-a a văzut lumina zilei într'un depărtat „ghetto“ din Galija, purtând pe actul său de naștere răs-pândit nume de Schwartz. Traducerea în Negreanu a venit mai târziu.

Propunem, deci, confrăților dela *Patria*, rectificarea. Să nu-i mai zică, greșit, „Moș Negreanu“, ci așa cum trebuie: „Papa Schwartz!“

„Hocus-Pocus“. — Înregistrăm cu plăcere tendința Teatrului Național din Cluj de a-și croi în mod independent un repertoriu al său, părăsind rolul de sucursală respectuoasă a scenelor bucureștene. Sunt două concepții deosebite, între cari au de ales toate Teatrele Naționale din provincie. Unele din ele așteaptă, pur și simplu, verdictul publicului din Capitală, alcătuindu-și afișul din piesele aplaudate acolo. Altele, mai curajoase, merg pe propriile lor picioare, realizând spectacole inedite, lansând autori nejucați și spicuind ultimele noutăți ale literaturii dramatice străine. Noi credem, că această metodă din urmă e cea bună. Teatrele Naționale din provincie au mai multă libertate de mișcare decât Teatrul Național din București. Terenul lor e mai propriu pentru încercări îndrăznețe și pentru incursiuni de orientare. Aici trebuie să facă primii lor pași scriitorii tineri, aci trebuie să-și

treacă ucenicia actoriei abia ieșiți din Conservator.

Reprezentarea comediei „Hocus-Pocus“ la Cluj a fost parcă făcută să exemplifice cu elocvență bunul simț al acestei formule. Aplauzele au confirmat eficacitatea rețetei. Parodia pirandelliană a lui Curt Goetz a fost înscrisă și în repertoriul Teatrului Național din București. Acolo se va juca ceva mai târziu. Nu se poate susține, însă, că experiența îndeplinită de tânăra trupă clujană nu va servi drept prețioasă indicație celorlalți directori.

„Hocus-Pocus“ e o farsă în genul foiletoanelor cu detectivi, plasată într-o ramă imitată după Luigi Pirandello. Procedeele prologului seamănă, într'adevăr, cu începutul piesei: *Șase personaje în căutarea unui autor*. S'ar putea numi: *Un director de teatru în căutarea unei piese*. Dar, după prolog urmează trei acte de peripeții în jurul unei crime inchipuite, cu apariții misterioase și cu surprize meșteșugite, întocmai ca în romanele cu Sherlock Holmes. Zadarnic vom căuta o idee în comedia lui Curt Goetz: o *abstracțiune*, un conflict (chiar ridiculizat) între *conținutul vieții și forma expresiei dramatice*, pentru a o asemăna, măcar pe departe, cu o piesă de Luigi Pirandello.

Comedia, totuși, e nespus de amuzantă. Intriga e cu multă pricepere ținută. Desnodământul, într'adevăr, e neașteptat. Vreme de trei acte, publicul are de rezolvat, ca în anumite filme de cinematograf, problema: care e criminalul? Iar la final află, că nu există criminal, fiindcă n'a existat nici crimă.

Succesul interpretării a fost, aproape exclusiv, al d-ș-lui Iosif Vanciu. Acest actor tânăr, a jucat rolul principal al scambiatorului, — care e în acelaș timp și autor principal și complice, și criminal și victimă, și soț și amant, — cu o vervă de foarte bună calitate și cu o desinvoltură spirituală, demnă de tentative mai cutezătoare.